

HUMANITAS

ORGAAN VAN DE STICHTING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

REDACTIE: P. C. FABER en J. BOETJE - Medewerkers: Mr L. A. Donker, Mr R. Friedman-v. d. Heide, Dr F. Grewel, F. R. de Geus, Prof. Dr G. Th. Kempe, D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr, Dr A. Querido, Mr B. v. d. Waerden, e.a. Adres Redactie en Administratie: Stadhouderskade 139, Amsterdam-Zuid. Telefoon 98665. Gemeente Giro S 602.

DR J. MANNOURY

Het vraagstuk van de gezinsverzorging

Het lijkt mij het eenvoudigst, het probleem van de gezinsverzorging als volgt te omschrijven: hoe komen wij in Nederland aan een **doelmatige** gezinsverzorging? Daarvoor moeten we dus beginnen met ons af te vragen, wat het **doel** van gezinsverzorging kan wezen.

In het algemeen is het doel van gezinsverzorging de normale taak van de huisvrouw geheel of gedeeltelijk over te nemen.

Daarvoor kunnen verschillende redenen zijn. Het kan voorkomen, dat de huisvrouw zich aan deze werkzaamheid wenst te onttrekken om particuliere redenen. Die redenen kunnen meer of minder gegrond zijn, maar er is geen algemeen belang mee gemoeid, zich daarin te verdiepen.

Wanneer een huisvrouw haar werkzaamheden ten dele wenst over te dragen aan een dienstbode, werkster, kinderjuffrouw etc., dan heeft de maatschappij geen reden haar dat te beletten, maar evenmin enig motief om het haar bijzonder gemakkelijk te maken. Dit terrein, dat we dat van de particuliere huishoudelijke arbeid zouden kunnen noemen, ligt dan ook voor het ogenblik buiten de kring van onze belangstelling.

Er zijn ook andere redenen, die een huisvrouw kunnen noodzaken naar hulp om te zien, bijv. ziekte, bijzondere grootte van het gezin, e.d. In deze gevallen heeft de maatschappij er wel degelijk groot belang bij, zo mogelijk er voor te zorgen, dat deze hulp er ook inderdaad komt. Anders toch ontstaan grote sociale nadelen.

In ons maatschappelijk bestel wordt in de behoefte aan huishoudelijke hulp slechts ten dele en op veelal gebrekkige wijze voorzien. De meeste huisvrouwen, voor wie hulp noodzakelijk is, zijn financieel niet bij machte zich deze te verschaffen.

De rechtstreekse gevolgen daarvan in de vorm van langer durende en ernstiger ziektegevallen dan nodig is, ontwrichting en soms uiteengaan van gezinnen etc., zijn voor een ieder te constateren. De indirecte gevolgen voor het gehele peil van de opvoeding en het gezinsleven in ons land zijn niet zo gemakkelijk te zien, maar het ligt voor de hand, dat zij zéér ernstig en zéér belangrijk moeten zijn.

Het is niet mijn bedoeling op het gemoed mijner lezers te werken door deze nadelen van de gebrekkige organisatie der gezinsverzorging in ons land breed te gaan uitwerken.

De vraag, die zich opdringt, is veeleer: op welke wijze kan een gezinsverzorging worden verzekerd, die overal daar ter beschikking staat, waar zij maatschappelijk noodzakelijk is?

Als we trachten die vraag te beantwoorden, dienen we als nuchtere mensen voorop te stellen, dat dit langs geen enkele weg mogelijk is zonder belangrijke geldmiddelen ter beschikking te stellen.

Hoe dienen deze geldmiddelen te worden opgebracht en op welke wijze kunnen zij op de goedkoopste en meest doeltreffende wijze tot hun bestemming komen? Daarbij gaan wij er uiteraard van uit, dat de maatschappelijke voordelen van een behoorlijke gezinsverzorging deze kosten inderdaad waard zijn.

De eerste weg — op zich zelf zonder twijfel de beste — kunnen we als verstandige mensen m.i. dadelijk naar het rijk der utopieën verwijzen. Deze weg zou zijn: te zorgen, dat alle gezinnen over een zodanig inkomen beschikken, dat zij in geval van noodzakelijkheid in staat zijn zich de vereiste huishoudelijke hulp op de vrije arbeidsmarkt te verschaffen. Wij weten nu eenmaal, dat huishoudelijke hulp, zelfs in tijden, dat deze onder zéér ongunstige arbeidsvoorwaarden werd aangeboden, altijd in hoge mate een luxe-artikel is gebleven, dat alleen de vrij goed gesitueerden zich konden permitteren.

Bij enigermate redelijke arbeidsvoorwaarden voor degenen, die deze arbeid verrichten, kan er voor de overgrote meerderheid geen sprake van zijn, huishoudelijke hulp te verkrijgen, ook zelfs niet wanneer deze dringend nodig is en men dus allicht tot belangrijke offers bereid zou zijn.

Zover ik kan zien, blijven dus twee richtingen open staan.

De eerste dezer beide wegen is die van hulpverlening. Hulpverlening, die geschieden kan in velerlei vormen: onderling, door verenigingen, door kerkelijke instellingen of door de overheid, en die in al deze

De wereld rondom ons

I

Het gaat boven de krachten van een mens, om kennis te nemen van al het belangrijke — wat is trouwens belangrijk? — dat er in de wereld rondom hem gebeurt. Zelfs al zou hij zich willen beperken tot dat, wat we met een verzamelwoord „Maatschappelijk Werk” noemen, ook dan nog staat hij, wil hij alles lezen, voor een onmogelijke taak. Want — en dit is een nieuwe moeilijkheid — maatschappelijk werk is in feite niet te begrenzen. Bijna al het menselijke leed en verder alles wat op achteruitzetting, onvolkomenheid enz. wijst, vraagt naar inzet van derden, naar maatschappelijk werk om de achteruitzetting, de onvolkomenheid op te heffen.

Hoewel dus voorlichting — zou men naar volledigheid willen streven — positief onmogelijk is, wil ik toch elke maand een heel bescheiden poging in deze richting doen. Een greep hier, een greep daar uit het volle leven om ons heen.

Wie van onze lezers iets tegenkomt, waarvan hij meent, dat kennismaking er van voor zijn medelezers van belang is, doet zich zelf en ons allen een genoegen, wanneer hij het naar de Stadhouderskade zendt. Afgesproken?

Wij steken van wal.

Kleuteronderwijs.

In een rapport van het Provinciaal Opbouw-Organ Noord-Brabant over het kleuteronderwijs in die provincie lezen we o.m., dat van de 380 kleuterscholen, welke in dat gewest zijn, slechts 31 voldoen aan de gestelde normen. De voornaamste gebreken in het kleuteronderwijs zijn: te veel kinderen per leidster (op 64 percent van de scholen), onvoldoende bewegingsruimte per kind (40 percent), onvoldoende sanitair (46,9 percent), onbevoegdheid van hoofden der scholen (26,2 percent), onbevoegdheid van leidsters (30 percent), ontbreken of verouderd zijn van tbc-verklaringen van de leidsters (28 percent).

De onvoldoende financiële grondslag is volgens dit

rapport één der belangrijkste oorzaken van deze tekorten. Slechts een wettelijke regeling zal de meest gewenste oplossing kunnen geven.

Het totaal-bedrag aan ontvangen subsidies is zelfs niet toereikend om de zeer minimale salarissen, welke aan de leerkrachten worden uitbetaald, te vergoeden. Van de 838 leidsters ontvangen 294 (35 percent) in het geheel geen salaris.

Is het in andere provincies veel beter? We betwijfelen dit, o.m. omdat we in het jaarverslag over 1949 van de Stichting Friesland voor Maatschappelijk Werk, over de kleuterscholen lezen, nadat hier een onderzoek was ingesteld:

1. Het kleuteronderwijs wordt in tal van gevallen door onbevoegde leerkrachten uitgeoefend.
2. Een te lage salariëring houdt het volgen van een opleiding tegen.
3. Vrijwel alle verenigingen laboreren aan een tekort aan middelen, waaruit de uitgaven kunnen worden geput. Deze omstandigheid werkt een lage salariëring in de hand.
4. De gebouwen, waarin het onderwijs gegeven wordt, voldoen over het algemeen niet aan de daaraan te stellen eisen.
5. De huidige materiaalschaarste op het gebied van woningbouw belemmert de totstandkoming van goed geoutilleerde kleuterscholen.
6. Het moet ten eerste worden toegejuicht, dat een wettelijke regeling het kleuteronderwijs de basis zal verschaffen, waarop een verantwoord onderwijs aan kleuters gewaarborgd is.

Sociale rechtvaardigheid.

Hoe snakt de wereld naar sociale rechtvaardigheid en maatschappelijke toewijding. Het levenspeil beïnvloedt toch in hoge mate het doen en laten der mensen, ook op geestelijk gebied.

In 1942 is in de Verenigde Staten van Noord-Amerika nagegaan, hoe het materiële levenspeil was

(Vervolg van pag. 1)

vormen ook inderdaad op meer of minder grote schaal plaats grijpt. De ervaring leert echter, dat deze hulp niet voldoende is en om tal van redenen ook moeilijk overal en altijd voldoende kan zijn.

De andere weg, en één die naar mijn mening zeker begaanbaar zou blijken, is die van de **sociale verzekering**. Gezinsverzorging is een dienst, die zich zeer goed leent om bij wijze van verzekering te worden verstrekt, mits slechts door wettelijke regeling voor een voldoende groot draagvlak wordt gezorgd.

Indien aan daarvoor te vormen organen — verenigingen voor gezinsverzorging — door middel van wettelijk verplichte premiebetaling de geldmiddelen verschaft worden om dit werk te verrichten, is er niets, dat hun zou behoeven te verhinderen een behoorlijke gezinsverzorging bij ziekte en dergelijke omstandigheden te verschaffen aan hen, die daarop volgens dezelfde verzekeringsregeling aanspraak kunnen doen gelden. Hier ter plaatse ontbreekt mij de ruimte, deze gedachte verder in bijzonderheden uit te werken. Het ligt voor de hand, dat bij de inrichting van zulk een

ationale gezinsverzorgingsverzekering tal van moeilijkheden zouden moeten worden overwonnen; ook de reeds bestaande takken van sociale verzekering zijn niet in een vloek en zucht tot stand gebracht. Er is echter geen enkele reden, waarom deze moeilijkheden onoverkomelijk zouden wezen.

Belangstellenden kunnen een uitvoerige uiteenzetting van het hier uiteengezette denkbeeld vinden in een rapport, dat in het begin van het vorige jaar is uitgebracht door een commissie, ingesteld door de Algemene Bond van Personeel, werkzaam in Particuliere, Sociaal-Hygiënische Instellingen en Huishoudelijke Diensten, hetwelk men eventueel kan aanvragen bij het secretariaat van die bond, Henri Polaklaan 9, Amsterdam C.

Ik moge er hier slechts op wijzen, dat op deze wijze niet alleen het vraagstuk van de gezinsverzorging belangrijk nader tot zijn oplossing zou worden gebracht, maar dat ook een zekere sanering van het tot nu toe zeer wanordelijke en in discrediet geraakte beroep van huishoudelijke dienstverlening bereikt zou kunnen worden.

van de volkeren in 34 landen. Er is van uitgegaan, dat 1000 (duizend) eenheden overeenkomen met ongeveer 20 dollars (f 50,—) per week.

Welnu, de arbeider in Noord-Amerika had het hoogste aantal „levenseenheden“, nl. 1381; China het laagste aantal, t.w. 120. In geld uitgedrukt, had een Amerikaanse arbeider dus ongeveer f 70,— per week, zijn Chinese collega f 6,—. Wordt mede hierdoor niet enigszins verklaard, wat zich in China afspeelt?

In India was het aantal punten 200. In Tsjechoslowakije, Hongarije, Polen, Letland, Estland, Rusland, Bulgarije, Roemenië en Lithauen was het aantal „levenseenheden“ per arbeider respectievelijk 397, 353, 350, 343, 330, 341, 276, 243 en 207.

Voor Nederland is het cijfer 855. Engeland geeft 1109 aan en Zwitserland 1018.

Wie over het probleem, dat na de lezing van de hier weergegeven cijfers opdoemt, eens wat meer wil lezen, raad ik aan kennis te nemen van het onlangs verschenen boek van William Vogt, getiteld: De laatste kans der mensheid.

Samenwerking.

Steeds meer initiatief en samenbundeling komen er op het terrein van het maatschappelijk werk. We lezen in het zo juist reeds genoemde jaarverslag van de Stichting Friesland, dat dit zeer actieve lichaam, dat veel goed werk verricht, dat het zich bezighield met vraagstukken als: gezondheidszorg, inrichting van een laboratorium, bestrijding van reuma, diabeteszorg, schoolkindverzorging, geestelijke gezondheidszorg, kinderbescherming, zorg voor a-sociale gezinnen, gezinsverzorging, buurt- en dorpshuizen, zedenopbouw en oudeliedenverzorging.

In het hoofdstuk over de gezinsverzorging troffen we enkele opmerkelijke beschouwingen aan, waard in groter verband te worden gelezen. De Friezen zeggen van deze materie, welke ook in de rijen van „Humanitas“ sterk de aandacht vraagt:

„Evenals elders oefenen de opleidingskosten ook in Friesland op het beschikbaar komen van gezinsverzorgsters een remmende invloed uit. Menige organisatie ziet zich hierdoor in haar ontplooiingsmogelijkheid beperkt. De adspirant-gezinverzorgster is veelal niet bij machte de vereiste kosten te betalen, terwijl de jonge organisaties al evenmin over ruime middelen beschikken. Ofschoon men er meer dan eens in slaagt een regeling te treffen, hebben wij toch de overtuiging, dat deze omstandigheid tot verlies van geschikte krachten leidt.

In hoeverre tot aanleiding bestaat de Provinciale Staten te verzoeken de opleiding tot gezinsverzorgster te stimuleren, door in daarvoor in aanmerking komende gevallen een bijdrage in de kosten te verlenen wordt op het ogenblik onderzocht.

Wij willen inmiddels als onze mening te kennen geven, dat men goed doet de opleidingseisen voor gezinsverzorgsters voorlopig niet te zeer te verzwaren. Dit geldt zowel de eisen in zake de vooropleiding als het aantal leervakken en de opleidingsduur. Op het platteland levert het arbeidersmilieu prima gezinsverzorgsters op. Grijpt men te hoog bij het samenstellen van het leerschema e.d., dan schrikt men deze meisjes af en legt men de gezinsverzorging nieuwe moeilijkheden in de weg.”

„Bejaardenzorg.”

Niet alleen in Friesland schenkt men aandacht aan de ouden van dagen. Lezenswaardige mededelingen troffen we aan in het Katholiek Sociaal Tijdschrift van Januari van dit jaar van de hand van de heer J. Smit te Utrecht, die in een artikel zich meer in het bijzonder bezighoudt met de taak, welke het Episco-

MR B. VAN DER WAERDEN

Het is ons een grote vreugde te mogen berichten, dat onze medewerker aan het orgaan, mr B. v. d. Waerden, tevens voorzitter van de afdeling Amsterdam van „Humanitas“, werd benoemd tot rechter in de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam.

Wij wensen en mr. v. d. Waerden en de Amsterdamse rechtbank geluk met deze benoeming.

Wij weten, dat mr. v. d. Waerden zich ook in zijn nieuwe functie zal blijven interesseren voor de reclasering en we hopen, dat ons orgaan nog menig artikel van deze deskundige medewerker zal mogen publiceren.

paat heeft toegewezen aan de Katholieke Stichting voor behuizing van bejaarden.

De heer Smit vertelt, dat in ons land ongeveer 300.000 bejaarde Rooms-Katholieken zijn van 65 jaar en ouder. Van deze 300.000 zijn rond 16.000 in gestichten, tehuizen, pensions en hofjes gehuisvest en genieten daar verzorging. Er moeten dus ongeveer 270.000 katholieke bejaarden zelf voor huisvesting en verzorging het nodige doen. Het spreekt vanzelf, dat een groot deel van dit aantal volkomen in staat is zich zelf te behelpen, doch daarnaast mag wel worden aangenomen, dat vele duizenden medewerking van de jongeren nodig hebben om als volwaardig mens hun levensavond door te brengen. De heer Smit drukt dit in de volgende woorden uit, die wij hier gaarne volledig overnemen:

„Bejaardenzorg is — dit zij met de meeste nadruk gezegd — geen kwestie van armenzorg of liefdadigheid, doch van schoon en noodzakelijk sociaal werk! Het gaat hier toch immers niet om a-socialen, doch om volkomen bonafide burgers, die een volwaardige maatschappelijke prestatie hebben geleverd.

Zó ziet het de Stichting Bejaardenzorg en zo is deze er toe gekomen haar activiteit in een bepaalde, weldoordachte richting te leiden, die beheerst wordt door het beginsel, dat men de bejaarden zo lang mogelijk hun volkomen zelfstandigheid en zelfwerkzaamheid moet laten behouden; dat men hen, zodra de vitaliteit gaat minderen, aanvullende hulp verschafft; dat algehele verzorging wordt geboden, zodra zulks noodzakelijk of gewenst is.

In deze geest zijn complexen bejaarden-behuizing ontworpen — en ook reeds in aanbouw — bestaande uit een aantal zelfstandige woningen voor vitale bejaarden; deze woningen zijn door hun afmetingen en accommodatie geheel op het gerief van bejaarden ingesteld. Bij die zelfstandige woningen behoren één of meer verzorgingsflats, waarin de minder of niet meer vitale bejaarden hun eigen woonelement met algehele verzorging vinden.”

Ook elders bestaat op het terrein van de zorg voor de bejaarden belangrijke activiteit. Zo lezen wij in De Gemeente (no 5) het maandblad uitgegeven door de Dr Wiardi Beckman-Stichting in een artikel van de heer dr W. Huygens, wat de gemeente Bergen (N.H.) in zake woningbouw voor ouden van dagen heeft gedaan. Nadat door een breed opgezette enquête het gemeentebestuur inzicht had gekregen in de situatie, bleek, dat direct ongeveer 70 gegadigden voor een behoorlijke woning in aanmerking dienden te komen. De gemeente is er nu toe overgegaan een complex van 19 woningen te stichten, waarvan 1 als dienstwoning wordt gebruikt. Het is heel belangrijk om te lezen op welke wijze men hier een belangrijke proef neemt. Uit het artikel blijkt o.m., dat de totale huuropbrengst, dat het rijk voor het gehele complex heeft vastgesteld, f 77,— per week bedraagt. Dit bedrag moet dus betaald worden door de 18 huurders.

Criminaliteit en intelligentie

Het Huis van Bewaring III te Amsterdam, het voormalige Lloyd-Hotel, is een nood-gevangenis en nood-huis van bewaring. Het bevat een uit criminologisch standpunt gezien, zeer gemengde bevolking. Meestal worden in deze inrichting personen gedetineerd, verdacht van diefstal, heling, smokkelarij, zwarte handel, clandestien slachten, oplichting, verduistering, etc.

De economische delicten vertoonden vaak een opvallend verband met de recente heersende sociale omstandigheden van distributie en rantsoenering van talrijke artikelen. Verdachten van zwarte-handel en clandestien slachten vormden een belangrijk deel der gedetineerden.

Daarnaast bevinden zich in het Huis van Bewaring III personen beschuldigd van zedendelicten, zoals homosexualiteit, ontucht, gelegenheid tot het geven van ontucht, etc. De meeste gedetineerden verblijven van enkele dagen tot enkele maanden in deze inrichting, sommigen worden na hun voorarrest en na de veroordeling naar een andere inrichting overgebracht, anderen voleindigen hun hele strafftijd in het Huis van Bewaring III.

Indien men regelmatig contact heeft met diverse uiteenlopende bevolkingsgroepen, dan treft het, dat de onderlinge verschillen in intelligentie tussen deze bevolkingsgroepen zeer groot kunnen zijn, ook al is de schoolontwikkeling dezelfde. Een gemiddeld grote algemene ontwikkeling werd bijv. aangetroffen onder de diamantbewerkers te Amsterdam, een groep waarvan de schoolopleiding toch bijna nooit verder was gegaan dan de lagere school.

Ongeveer 70 % van het Nederlandse volk geniet geen verdere ontwikkeling op een dagschool dan de lagere school. Het is opvallend, dat bij sommigen deze schoolkennis grotendeels aanwezig blijft, terwijl bij anderen

weinig of niets van deze schoolkennis is blijven bestaan.

Het was juist opvallend, dat onder degenen, die in het Huis van Bewaring III werden ingesloten, volgens de (subjectieve) indrukken, die ik in het eerste jaar van mijn werkzaamheden aldaar opdeed, meestal heel weinig van de schoolkennis was blijven hangen.

Indien men intelligentie omschrijft, als het vermogen adequaat te kunnen reageren op veranderende omstandigheden, dan omvat dit begrip intelligentie ongetwijfeld veel meer dan de simpele toepassing van een op de schoolbanken verworven hoeveelheid parate kennis.

Een geringe parate kennis mogen we dus zeker niet gelijk stellen met een geringe intelligentie.

Een geringe hoeveelheid aanwezige kennis kan echter belemmerd werken op de aanpassing aan veranderende omstandigheden, op het adequaat reageren, zoals we bij intelligentie mogen verwachten.

Criminaliteit kan een uiting zijn van a-sociaal of van anti-sociaal gedrag. Bij elk a-sociaal gedrag spelen diverse groepen factoren een rol, die we in een tweetal hoofdgroepen kunnen onderscheiden, nl. in factoren die nauw samenhangen met de zeer persoonlijke aanleg en geaardheid van het individu, en factoren, die bepaald worden door het milieu waarin het betrokken individu leeft. Tot de eerste hoofdgroep factoren, die dus samenhangen met de persoonlijkheid, nog niet beïnvloed door de omgeving, rekenen we de aangeboren intelligentie, het karakter, het temperament, de constitutie, of datgene wat men tegenwoordig wel als de psychosomatische persoonlijkheid aanduidt.

Tot de milieu-factoren rekenen we het huiselijk milieu, de school, de kerk, verenigingsleven, de werkring. De samenwerking en wisselwerking tussen milieu en aanleg factoren bepaalt uiteindelijk steeds het gedrag van het individu, dus ook zijn a-sociaal of anti-sociaal gedrag.

De normen voor a-sociaal of anti-sociaal gedrag zijn niet in alle tijden, en ook niet in dezelfde tijd bij verschillende volken. (Vgl. dr F. S. Meyers „Inleiding tot de sociale psychiatrie”, pag. 145) De sociale pathologie houdt zich bezig, met de studie van die personen, die zich niet aan de morele of ethische normen van een gemeenschap in een bepaald tijdperk houden. Prof. dr W. A. Bongers rekent de criminaliteit, evenals de prostitutie, alcoholisme, zelfmoord en pauperisme tot de zogenaamde sociaal-pathologische symptomen, terwijl prof. Huizinga ook het militarisme als een sociaal-pathologisch verschijnsel beschouwt. Prof. Bongers rekent de genoemde verschijnselen niet tot de echte sociaal-pathologische symptomen, omdat zij „ziekteverschijnselen zijn, die niet uitsluitend door pathologische individuen gedragen worden”.

Een nauw verband tussen criminaliteit als sociaal-pathologisch verschijnsel, en geringe intelligentie van het a-sociale of anti-sociale individu valt echter niet te ontkennen. De geringe intelligentie kan de uiting zijn van een psycho-pathologische persoonlijkheid, in dit geval kan (of moet) het sociaal pathologisch gedrag van het individu beschouwd worden als een gevolg van de psycho-pathologische aanleg en dus niet als een zogenaamd sociaal-pathologisch symptoom in de zin van prof. Bongers.

Psychopathen komen door hun ongeremd driftleven, hun karakterafwijkingen vaak in conflict met de maatschappij. Hun vaak paeriel en infantiel denk- en

EEN NIEUWE FUNCTIONARIS

In de vacature, welke was ontstaan door de ontslagname van J. Boetje, is voorzien door de benoeming van mej. M. Dijkstra, thans nog adjunct-directrice van de Stichting voor Maatschappelijk Werk Friesland.

Met ingang van 1 Mei zal mej. Dijkstra haar functie bij „Humanitas” aanvaarden.

Mej. Dijkstra werd opgeleid aan de School voor Maatschappelijk werk te Amsterdam, was o.a. directrice van een afdeling van „Ons Huis” te Amsterdam, studeerde sociologie aan de Amsterdamse Universiteit en heeft de laatste jaren mede de leiding gehad van de Stichting voor Maatschappelijk Werk Friesland.

Wij verheugen ons over de benoeming van mej. Dijkstra en wij zijn er van overtuigd, dat door de benoeming van de nieuwe functionaris, die geheel ter beschikking zal staan van „Humanitas” (met Boetje was zulks niet het geval) verwezenlijkt kan worden de wens, welke tot dusver niet voldoende in vervulling kon gaan: een zo sterk mogelijk contact tussen de afdelingen en het Centraal Bureau.

driftleven maakt het hun niet gemakkelijk, zich sociaal te handhaven. Hun onvolwaardige sociale aanleg maakt een aanpassing aan de eisen van de maatschappij vaak onmogelijk en brengt ze dan in vele gevallen via a-sociaal tot anti-sociaal handelen.

Ditselfde geldt voor andere personen met een psychopathologische aanleg, zoals zwakzinnigen. Men rekent, dat ongeveer 2 % van alle schoolkinderen zwakzinnig zijn. Dr F. S. Meyers (l.o. pag. 79) deelt mede, dat $\frac{1}{3}$ van de oud-leerlingen van het Buitengewoon Onderwijs in Nederland er in slaagde zich een zelfstandig bestaan te verwerven, $\frac{1}{3}$ van de oud-leerlingen kon zich met hulp en onder leiding van geestelijk normalen staande houden, terwijl $\frac{1}{3}$ van de oud-leerlingen uit maatschappelijk oogpunt als non-valeurs kunnen worden beschouwd. Uit deze laatste groep komen velen met de strafrechter in aanraking.

Zo waren van de 377 meisjes, die in de periode 1906—1915 in de Tuchtsschool voor meisjes te Montfoort werden opgenomen, 29,7 % lijdende aan lichte graden van zwakzinnigheid.

Terwijl het verband tussen psycho-pathologische persoonlijkheden, zoals de psychopathen en de zwakzinnigen, en hun criminele gedragingen door niemand ontkend wordt, gaan sommige schrijvers verder en beschouwen zij het gedrag van de misdadiger als de uiting van een gestoorde persoonlijkheidsontwikkeling. Querido beschrijft in zijn boek „Krankzinnigenrecht” het bestaan van een evenwicht tussen Driften, Ik en Buitenwereld. Bij de geesteszieke ligt de driftbeweging op een primitief, laag niveau, bij de misdadiger op een normaal, volwassen niveau. Bij misdadiger en geesteszieke word het Ik onderworpen aan de driften, zij het dan op verschillend niveau. Querido merkt op: „In hoeverre de geesteszieke met de crimineel gelijk gesteld moet worden, hangt af van wat er van het Ik is overgebleven: hier lijkt mij ook de kern te liggen van het vraagstuk der toerekeningsvatbaarheid.

William White ziet geestesziekte en misdadig gedrag als de uiting van een levenshouding, waarbij het denken relatief onontwikkeld, primitief en infantiel is.

Geestelijke onvolwaardigheid, niet identiek met geestesziekte, geringe intelligentie, verstandelijke achterlijkheid, deze symptomen treffen we vaker bij hen aan, die met de rechter in aanraking komen, dan bij personen met een blanco strafregister. Dr S. P. Tammenoms Bakker noemt een onderzoek van Norward East: „The adolescent criminal” waarbij 3366 gedetineerden van 16 tot 20 jaar in de Londense gevangenissen met moderne intelligentietests werden onderzocht. Bij dit onderzoek bleek, dat 18,4 procent van de 17- en 18-jarigen en 14,1 procent van de 18- tot 20-jarigen als verstandelijk gestoord moesten worden beschouwd.

In de maanden April tot September 1949 werd door ons een onderzoek ingesteld bij 250 gedetineerden, die in deze periode in het Huis van Bewaring III te Amsterdam ingesloten werden. De gedetineerden kregen een lijst met een tiental vragen te beantwoorden. De beantwoording geschiedde schriftelijk, op taal- en/of stijlfouten werd geen acht geslagen, bij de waardering der gegeven antwoorden. Voor elk antwoord kon een wisselende puntenwaardering gegeven worden.

De vragen waren ontleend aan de Kent Emergency Test-Scale D. Enige dwang werd niet op de gedetineerden uitgeoefend. Er werd duidelijk gemaakt, dat de beantwoording der test volkomen onafhankelijk was van hun strafzaak, en uitsluitend als een medisch onderzoek, alleen ter beoordeling van de gestichtsgeneesheer, zou worden beschouwd. Enkele gedetineerden weigerden hun medewerking, de meeste gedetineerden verklaarden zich bereid, de vragenlijst te beantwoorden.

Elke „interview-situatie” waarbij de onderzochte

veelal onaangename sensaties ondergaat, soms tot uiting komend in waarneembare, physiologische reacties als transpireren, beurtelings verbleken en rood worden, stotteren, onwillekeurige bewegingen als uitingen van onrust, werden vermeden, omdat de proefpersonen zich steeds alleen bevonden bij de beantwoording van de vragenlijsten.

Wantrouwen of achterdocht in de bedoeling van de beantwoording der vragenlijsten, bewuste terughoudendheid, kwam niet voor, omdat de proefpersonen de vrijheid behielden, ook als zij zich eenmaal aan de test hadden onderworpen, hun antwoorden niet in te leveren. Ondanks de penibele situatie waarin de proefpersonen zich bevonden, mogen wij toch aannemen, dat hun antwoorden inderdaad zo bewust en volledig waren, als mogelijk was.

Er werd zorg voor gedragen, dat de proefpersonen de gestelde vragen onderling niet konden uitwisselen. Meestal werden nieuw aangekomen gedetineerden, die nog geen enkel contact hadden gehad met gedetineerden, die reeds aan de test onderworpen waren geweest, als proefpersonen uitgezocht.

Van de 250 gedetineerden, die aan het onderzoek deelnamen, waren 148 recidivist; 40 waren in 1924 of later geboren.

De resultaten waren als volgt:

Intelligentie-quotient:	Aantal personen:	percentage:
100	89	35,6
93	45	18,0
86	23	9,2
79	31	12,4
71	18	7,2
64	24	9,6
57	18	7,2
analphabeten	2	0,8
	250	100,—

Bij een Intelligentie Quotient van 100 behoort in de gebruikte test een puntenwaardering van 29,5, het gemiddeld aantal punten, dat door de proefpersonen behaald werd bij deze test was, 23,63, hetgeen overeenkomt met een percentage van 80 %. Het gemiddeld intelligentie quotient was 80.

Opvallend was, dat bij de 40 gedetineerden, die 25 jaar of jonger waren, een hogere puntenwaardering, nl 25,45 op te merken viel.

Hun intelligentie quotient was 88 % en dus hoger dan bij de oudere gedetineerden. Of hierbij als verklaring gedacht moet worden aan de betere schoolopleiding der laatste groep, of aan het meer recent zijn van de schoolopleiding, moge in het midden blijven. Twee der proefpersonen waren analphabeet, hetgeen overeenkomt met 0,8 % der onderzochten, een vrij hoog percentage ons inziens.

Zowel voor als na de veroordeling van gedetineerden is het van belang, dat kennis genomen wordt van hun verstandelijke ontwikkeling en begaafdheid. Immers defecte verstandelijke ontwikkeling verhindert een goede aanpassing aan de eisen der maatschappij, bevordert het a-sociaal en anti-sociaal worden van het individu. Maar ook na de veroordeling is wellicht door heropvoeding, in de zin van aanvulling en uitbreiding der verstandelijke ontwikkeling, aangepast aan de bestaande intelligentie, sociale reclassering en herclassering in de maatschappij voor te bereiden. Bij de selectie der gedetineerden, zoals het herziene gestichtsstelsel in de toekomst beoogt, dient de verstandelijke ontwikkeling mede daarom één der normen van de selectering te zijn.

Arts J. Z. BARUCH

Plaatsing van reclassenten in het bedrijfsleven

Een van de belangrijkste taken, die de toezichthouder bij de reclassering heeft, is wel het weder doen opnemen van de reclassent in het arbeidsproces.

Een taak die zwaarder wordt, naarmate de economische omstandigheden ongunstiger worden.

Voor zover het geschoolden betreft zal men voorlopig er nog wel in slagen de onder toezicht gestelden in een bedrijf onder te brengen, doch voor de ongeschoolden en half geschoolde krachten wordt het reeds moeilijker.

Een van de mogelijkheden, om contact te krijgen met het arbeidersleven is de inschrijving van belanghebbende bij het Arbeidsbureau.

Voorheen was de bemiddeling van reclassenten opgedragen aan de sectie Bijzondere Bemiddeling. Doch sedert de Wet van 1 Augustus 1947 betreffende plaatsing van minder valide arbeidskrachten in werking is getreden, kunnen valide arbeiders zich niet meer bij deze sectie laten inschrijven. Om onder de werking van de wet te vallen moet men „ten gevolge van geestelijke of lichamelijke gebreken, kwalen of afwijkingen, in aanmerkelijke mate worden beperkt in de mogelijkheid om door arbeid in het levensonderhoud te kunnen voorzien”. Reclassenten vallen in het algemeen hier niet onder en de bemiddeling voor de onder toezicht gestelden is opgedragen aan de bemiddelaars van de secties van de Arbeidsbureaux (bouwvakken, metaalbewerking, landbouw enz.).

In reclasseringskringen werd dit min of meer als een bezwaar gevoeld, omdat bij deze wijze van bemiddeling de reclassenten achtergesteld zouden (kunnen) worden bij de overige ingeschreven werkzoekenden. Tegenover deze opvatting staat de mening in de kringen van de Arbeidsbureaux, dat het juist is reclassenten te behandelen als andere werkzoekenden.

Om een vlotte afdoening te bevorderen is bij ieder G.A.B. een bepaalde ambtenaar aangewezen voor het leggen van contact tussen de toezichthouders en de

bemiddelaars voor de bedrijfsklassen. Onze toezichthouders kunnen zich dus in eerste aanleg tot de aangewezen contactambtenaar wenden. Deze ambtenaar brengt als tussenpersoon de verbinding tot stand tussen toezichthouder en de bedrijfsbemiddelaar.

Leden van „Humanitas”, die toezichthouder zijn, zullen er goed aan doen bij het zoeken van arbeid voor de onder hun toezicht gestelde reclassenten contact op te nemen met de verbindingsambtenaar van het Arbeidsbureau. Samenwerking met deze ambtenaar zal er toe kunnen leiden, dat de mogelijkheden, om tot plaatsing van reclassenten in het bedrijfsleven te komen, worden vergroot.

Ook in de gevallen, waarin voorwaardelijk niet vervolgden, voorwaardelijk veroordeelden enz. door de magistratuur de verplichting is opgelegd om door arbeid in hun onderhoud te voorzien, is overleg met de verbindingsambtenaar gewenst. Het is in het belang van betrokkenen, dat dezen zo spoedig mogelijk in het arbeidsproces worden opgenomen.

In de eerste plaats in het bedrijfsleven. Is dit door bepaalde omstandigheden niet mogelijk, dan kan in incidentele gevallen tot plaatsing bij een D.U.W.-object worden overgegaan.

Ook kan het nuttig zijn met de verbindingsambtenaar van het Arbeidsbureau te overleggen of een reclassent voor omscholing op een Rijkswerkplaats in aanmerking komt. In Alkmaar hebben een paar ambtenaren van het Arbeidsbureau voor gedetineerden een lezing gehouden, waarin ook de omscholing op de Rijkswerkplaats ter sprake kwam. Vooral voor dit onderwerp bestond belangstelling en het resultaat was, dat gedetineerden voor toelating tot de R.W.P. werden getest. Op deze wijze werd reeds tijdens de detentie het uitzicht geopend op het opnemen in de maatschappij, wanneer straks de straftijd zal zijn geëindigd.

KLEYMEER

Literatuur:

W. A. Bongers. Criminologie. Volks Universiteit Bibliotheek. Erven Bohn. Haarlem.

W. A. Bongers. Over Sociale Pathologie. „Mens en Maatschappij” 1927 nr 5.

A. E. D. Carp. De Psychopathieën. Holkema en Warendorf. Amsterdam. 1941.

H. van der Hoeven. Psychiatrie. W. Brusse. Rotterdam.

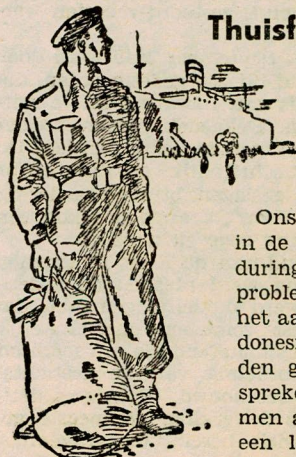
C. A. Mennicke. Sociale Psychologie. Erven J. Bijleveld. Utrecht.

F. S. Meyers. Inleiding tot de sociale psychiatrie. Brusse Rotterdam.

H. Postma. Zwakzinnigheid en anti-sociaal gedrag bij het meisje in de puberteitsjaren. Mens en maatschappij. Jaargang V.

A. Querido. Krankzinnigenrecht. Tjeenk Willink. Haarlem.

S. P. Tammenoms Bakker. Debilitas Mentis en Criminaliteit. N. T. v. G. 93.1.7.

Thuisfront „Humanitas”

DEMOBILISATIEDAG.

Ons hoofdbestuur heeft zich in de afgelopen weken bij voortdurend bezig gehouden met de problemen der demobilisatie. Nu het aantal militairen, dat uit Indonesië terugkeert, in de duizenden gaat lopen, is het vanzelfsprekend dat er talloze problemen aan de orde komen, die bij een langzamer verloop van de demobilisatie sneller en gemakkelijker konden worden opgelost.

Nog wat over de Conferentie gezinsverzorging

Ik heb helaas de conferentie over de Gezinsverzorging van 12 November 1949 niet bijgewoond. Wellicht is de aanzegging dezer conferentie aan mijn aandacht ontsnapt, terwijl een uitnodiging tot bijwoning, zo mij deze mocht zijn toegezonden, mij niet heeft bereikt. Zij was belangrijk genoeg om er bij te zijn.

Het vraagstuk „Gezinsverzorging” staat sedert 1945 wel in het middelpunt der belangstelling en het was een goede greep over de organisatie er van een inleiding op deze conferentie te doen houden door de heer Ofman, die in de gemeente zijner inwoning de warme ijveraard van dit werk is en, het mag wel worden gezegd, de bron is, waaraan het werk in de overige Zaan gemeenten zich heeft gelaafd, ook al is er in uitvoering en opzet wel enig verschil. Principiële verschillen doen zich dan ook met het door hem gezegde niet voor. Wij zijn het derhalve goeddeels met hem eens.

Wij moeten er echter wel voor waken, dat bijv. de verhoudingsgetallen 85:14:1 als algemeen worden gezien, zoals de inleider blijkens zijn formulering ook duidelijk deed uitkomen. Zelfs in een klein gebied als de Zaanstreek gaat deze verhouding gemeenlijk niet op! In Zaan dam bijv., dat 33 gezinsverzorgsters in dienst heeft, is het zo, dat deze bijna geheel worden aangewend voor de gevallen waarvoor de heer Ofman het getal 14 neemt, terwijl er gevallen onder zijn die met weinig moeite onder de rubriek 1 zouden kunnen worden gerangschikt. De gegeven verdeling der gevallen houdt het gevaar in van gerechte twijfel of deze wel alle onder gezinsverzorging vallen, hetgeen met het oog op het percentage der subsidies van belang is. Ik verschil daarin niet van opvatting met de inleider, maar zolang het betrekkelijk weinig gewicht in de schaal legt hoe van de zijde der organisaties hierover wordt gedacht en de beoordeling er van in andere handen dan die der organisaties berust, doen wij verstandiger niet zelf zulke cijfers te verstrekken. Ik denk er

niet aan om hen, die belast zijn met de beoordeling gezinsverzorging of gezinshulp, deskundigheid te ontzeggen. Ik meen alleen te mogen vaststellen dat zij in de praktijk, d.w.z. in het actieve deelnemen aan de gezinsverzorging, andere maatstaven zouden moeten aanleggen dan de theoretisch juiste. Wie van bovenaf meent zulk een theoretische indeling te kunnen uitwerken, heeft het m.i. aan het verkeerde eind. De bron waaruit moet worden geput, ligt onmiddellijk in en naast het gezin, hetgeen oorzaak is van de beoordelingsverschillen tussen het departement van S.Z. en de plaatselijke organisaties, met alle gevolgen van dien.

Een ander onderwerp. De zuilengalerij die wij ook nu weer voor de Gezinsverzorging willen gaan accepteren. De inleider sprak daarover, blijkens het verslag en ook de alg. voorzitter, mr In 't Veld, liet zich er over uit. In het algemeen moet gezinsverzorging worden gezien als maatschappelijk werk. Het is niet te ontkennen dat maatschappelijk werk gebaseerd is op de geestelijke fundatie. Ik meen echter te mogen stellen, dat deze geestelijke fundatie in de gezinsverzorging niet de meest op de voorgrond tredende factor is, zeker niet in de vorm van gezinsverzorging als die, welke algemeen thans als zodanig bedreven wordt: het tijdelijke vervangen of assisteren van de huismoeder. Men houdt zich nu eenmaal aan een bepaalde termijn, die vrij algemeen zes weken is, al wordt hiervan wel eens iets afgeweken. In de zin van maatschappelijk werk kan zodanige termijn niet gelden als werkelijk maatschappelijk werk. Ieder die maatschappelijk werk bedrijft, weet, dat dit van veelal zeer langdurige aard is. Voor langdurige gevallen zijn wij dus aangewezen op gezinsverzorgsters B, ook wel sociale gezinsverzorgster genoemd. In dit geval speelt de geestelijke instelling van het gezin een grote rol en moet deze taak ten deel vallen aan een organisatie, die zich op dezelfde

(Vervolg op pag. 8)

In verband met deze vraagstukken hebben wij besloten een *demobilisatiedag* te organiseren.

Op Zaterdag 1 April a.s. zal in de grote zaal van het American Hotel, Leidseplein (ingang vergaderzaal Marnixstraat) te Amsterdam, des namiddags om 14 uur een vergadering worden belegd waar oud-minister H. Vos, zal spreken over:

Het Demobilisatie Vraagstuk tegen de Achtergrond van de Economische Toestand in Nederland;

terwijl ons hoofdbestuurslid dr J. P. v. Praag zal spreken over:

De Geestelijke Verzorging van de Buitenkerkelijke Militairen, speciaal van de gedemobiliseerden.

Het eerste gedeelte van de vergadering zal openbaar zijn. Hiervoor hebben wij o.a. uitgenodigd, de minister-president en de minister van Oorlog, die van Sociale en Economische Zaken.

Verder het Directoraat van de Demobilisatie, de Ka-

merfracties, de besturen der verschillende politieke partijen, de vakbonden, Thuisfronten, etc.

Het tweede gedeelte van de vergadering zal een huis-houdelijk karakter dragen, waarbij wij in eigen kring de gelegenheid hebben om ons over de verschillende vraagstukken te beraden.

RADIO-UITZENDING OP 30 MAART A.S.

Het verheugt ons te kunnen meedelen, dat op 30 Maart a.s. 's middags om 1.15 uur door ons Thuisfront een Amsterdamse uitzending verzorgd zal worden voor het Radio Strijdkrachtenprogramma.

Naast de verbindende tekst die door onze vriend Oosterhuis werd geschreven, zal het programma hoofdzakelijk bestaan uit groeten die door familieleden van Amsterdamse militairen zullen worden uitgesproken.

De uitzending zal in Holland te beluisteren zijn op de 49 m band.

geestelijke grondslag stelt. Het stellen van deze zuilen-galerij langs de weg van de kortdurende — normale — gezinsverzorging geeft een vegaande verbroekeling die het werk onnodig kostbaar maakt en bovendien de Nederlandse gemeenschap verder verdeelt, in plaats van samenbindt. Krijgen onze gezinsverzorgsters niet bij hun opleiding een behoorlijke dosis „geestelijke stromingen” te verwerken, die ze berekend doen zijn voor hun taak in uiteenlopende gezinnen? Voldoende om ze in de korte periode van hun verblijf in een gezin het nodige overwicht te verschaffen? Nee, wij moeten ijveren voor algemene organisaties voor gezinsverzorging en waar de verzorging van langdurige aard is, of herstel van geestelijk defecten of geestelijke verzwakking beoogt, deze taak aan de „bijzondere” organen overlaten, die dan ook op „bijzondere” wijze behoren te worden gefinancierd. Daarmede alleen kan onze gemeenschap worden gediend en wordt de waarderling van andersdenkenden jegens elkanders werk direct bevorderd. Een gereformeerde gezinsverzorgster A moet even hartelijk worden ontvangen in een rooms gezin als omgekeerd. De praktijk bewijst, dat het kan. Gevaar voor besmetting? Laat ons voor angst bewaard blijven! Dat is geen goed leidsman.

Inleider Ofman heeft de subsidiëring en de opleiding buiten beschouwing gelaten, hoewel de financiering bij de organisatie van de gezinsverzorging het grote vraagteken is, hetgeen ook uit de woorden van de heer Landman wel viel op te maken. Te recht buiten beschouwing, omdat hierover een bijzondere conferentie, gelegenheid te over zou bieden, om van gedachten te wisselen. Verheugend is de inlichting van mr Heering, dat het departement het tegendeel van bezwaar maakt tegen contributieheffing, al klinkt het wel een beetje wonderlijk dat daaraan geen recht kan worden ontleend. Geen recht op hulp! Maar wel recht op *hulp vragen* dan toch. Wie in laatst bedoelde zin de contributieheffing in reglementen vastlegt, zal van de zijde van het departement m.i. geen aanmerking mogen ontvangen. Deze contributies zijn de belangrijkste bron van inkomsten der organisaties, de basis waarop de financiering — met het nodige overleg — mogelijk is. De verzekeringsgedachte ontmoet bij het departement bezwaar. Belangrijker echter is, dat deze bij de gezinsverzorging niet door te voeren is, omdat dan het getal

gezinsverzorgsters zo moet zijn dat aan alle aanvragen kan worden voldaan, hetgeen uiteraard onmogelijk is. Van de mededeling over reservering neme men goede nota!

De mededeling van de inleider over de minimum-bijdrage zou ik niet willen bevestigen als algemeen geldend. De inleider noemde daarbij de plaats en hem treft dus geen verwijt. Zij kan echter in vele gevallen ook wel lager zijn, men zal dat zonder meer begrijpen. Op samenwerking met de Diensten van Sociale Zaken kan niet genoeg worden gewezen, uit een oogpunt van overdracht van langdurige gevallen, financiering in bijzondere gevallen. Men zorge er voor altijd een vertegenwoordiging voor deze diensten in het bestuur te reserveren.

Ten slotte het ontstaan van een landelijke organisatie van algemene verenigingen of instellingen voor gezinsverzorging. De Zaanstreek kent zijn federatie Waterland-Zaanstreek reeds, waardoor o.a. in zake de opleiding reeds belangrijk werk werd gedaan en de uniformkleding gelijk werd, terwijl ook de bijdrageschalen — hoewel nog niet volkomen gelijk — weinig uiteenlopen. Regelmatig contact en samenwerking met bijv. Het Witte Kruis bestaat middels deze federatie. Een duwtje in de aangegeven richting kan geen kwaad en daaraan wordt — van onderaf — dan ook gewerkt. Daarvoor is tijd nodig, al is het wenselijk dat — ook al in verband met de samenstelling van bijv. de Centrale Raad — deze landelijke organisatie niet te lang op zich laat wachten. Er moet voor worden gewaakt dat aan het initiatief om tot deze landelijke organisatie te komen een bepaald tintje wordt gegeven. Dit dient te komen uit de organisaties voor de gezinsverzorging zelf. De heer Ofman zou daarvoor een geschikt persoon zijn in zijn kwaliteiten van bestuurslid zijner organisatie. Ongetwijfeld zou hij van onze federatie — die zich daarover al eerder heeft beraden — de nodige medewerking kunnen krijgen.

Er zijn nog wel meer zaken die de gezinsverzorging raken en die belangrijk genoeg zijn om wat uitgebreider te worden behandeld. Daarover wellicht een andere keer. Voor dit maal is het wel genoeg.

A. STOFFELS,

Voorz. Fed. v. Ver. v. Gezinsverzorging
Zaanstreek — Waterland.

Zaandam, 6 Februari 1950.

Opname van het artikel van de heer Stoffels houdt niet in, dat de redactie het in elk opzicht met de inzender eens zou zijn.

Als hij het woord „Zuilengalerij” gebruikt, dan laten we deze omschrijving, welke iets degenererends kan inhouden, voor zijn rekening. Misschien vinden we aanleiding, tenzij een onzer lezers reageert, in een volgend nummer onze gedachtengang nog eens uiteen te zetten.

De samenstelling van de Centrale Raad ga ik niet verdedigen. Alleen wil ik wel nadrukkelijk zeggen, dat de Centrale Raad niet uitsluitend bestaat uit theoretici.

Laat de heer Stoffels toch geen tegenstellingen scheppen, die er niet zijn. Willen we tot volledige samenwerking komen, dan dienen we bereid te zijn, naar elkaar te luisteren. Dat geldt ook voor de heer Stoffels.

Ten slotte: De inzender plaatst een licht verwijt, dat hij geen afzonderlijke uitnodiging heeft ontvangen tot bijwoning van de Conferentie voor de Gezinsverzorging. Het verwijt is onjuist.

Uitgenodigd werden de vertegenwoordigers van landelijke organisaties. De heer Stoffels zal het met ons eens zijn, dat het onmogelijk was, alle plaatselijke organisaties uit te nodigen. Desalniettemin, de heer Stoffels zou ons zeer welkom geweest zijn. RED.

Houdt deze data vrij!

Op 3 en 4 Juni aanstaande wordt het jaarlijks Congres van „Humanitas” gehouden.

Zaterdag 3 Juni zal, op zeer eenvoudige wijze, het vijftig-jarig bestaan van „Humanitas” worden gevierd.

Zo mogelijk zullen het Congres en de voorafgaande Bijzondere Bijeenkomst in Amsterdam worden gehouden.